

Toetsing en begrenzing Ecologische en Groene HoofdStructuur binnen het plangebied Koolhoven-Buiten te Tilburg

Opdrachtgever: GEM Koolhoven

Mei 2010

Antonie van Diemenstraat 20 5018 CW Tilburg 013-5802237 Eac@home.nl

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Beschrijving actuele natuurwaarden	3
3. Streefbeeld en inrichting Dongedal	3
3.1. Streefbeeld	3
3.2. Inrichting en maatregelen	4
4. Toetsing en begrenzing EHS/GHS.....	5
4.1. Groene HoofdStructuur-Natuur	6
4.1.1. Natuurparel.....	6
4.1.2. Overig bos- en natuurgebied.....	6
4.1.3. Ecologische verbindingzone.....	6
4.2. Voorstel bestemming en begrenzing EHS/GHS	6
5. Literatuur en bronvermelding	8

1. Inleiding

Door GEM Koolhoven is in maart 2010 aan het Ecologisch Adviesbureau Cools de opdracht verleend om de Ecologische en Groene HoofdStructuur (EHS/GHS) concreet te begrenzen binnen het plangebied naar aanleiding van het herziene stedenbouwkundige plan voor Koolhoven-Buiten (Wurck, februari 2010). De begrenzing van het plangebied is met een rode lijn weergegeven op kaart 1.

Kaart 1: ligging en begrenzing plangebied.

Bij de analysering en begrenzing van de EHS/GHS is mede gebruik gemaakt van gegevens die in 2002 en 2004 zijn verzameld door het Ecologisch Adviesbureau Cools. Daarnaast is uitgegaan van het inrichtings- en beheerplan uit 2004 van het Ecologisch Adviesbureau Cools en van het herziene stedelijk ontwerp van Wurck uit 2010.

2. Beschrijving actuele natuurwaarden

Waardevolle natuurwaarden zijn aanwezig in het bosgebiedje aan de westzijde van de Donge en in de aangrenzende Stoeterij Koolhoven. Het bosgebiedje bestaat in de boom- en struiklaag voornamelijk uit zomereik, beuk, Canadese populier, gewone vlier, Amerikaanse vogelkers en wilde lijsterbes. Tussen het bosgebiedje en de Bredaseweg ligt een laan met tientallen jaren oude gewone en bruine beuken. In de kruidlaag van deze beukenlaan en bosgebiedje groeien plaatselijk vele exemplaren van de minder algemene gewone salomonszegel en het dalkruid, alsook diverse exemplaren van de wettelijk beschermde koningsvaren. In 2002 kwamen er in de beukenlaan en het bosgebiedje roekenkoloniën voor met in totaal ruim 280 nesten. Andere vogelsoorten die in de gebieden broeden zijn onder meer de spotvogel, tuinfluiter, boomkruiper, grote bonte specht en de regionale zeldzame kleine bonte specht. In het bosgebiedje verblijven zoogdiersoorten zoals de bosmuis, rosse woelmuis, dwergmuis, ree en vos. Jagende exemplaren van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis zijn waargenomen in het bosgebiedje en op de stoeterij. In de beukenlaan werd in 2002 een groep van zes watervleermuizen gezien, wat erop kan duiden dat de vleermuizen verbleven of verblijven in een boomholte. De poel aan de westzijde van het bosgebiedje is een voortplantingsplaats van de bruine kikker. Boven de Donge jagen regelmatig enkele watervleermuizen. In de oevers leven ondermeer de vuurjuffer, gewone oeverlibel, blauwe breedscheenjuffer, weidebeekjuffer, bastaardkikker en broedt er de kuifeend. Op de Golfbaan Vossenhole, alsook in het oostelijk gelegen bosgebied nabij de Reeshofweg zijn de natuurwaarden tamelijk beperkt. Het bosgebied bestaat veelal uit gemengd bos met zomereik, grove den, ruwe berk, Amerikaanse vogelkers, pijpenstrootje, bochtige smele, brede en smalle stekelvaren. Nabij de Bredaseweg komt een beukenbos voor met in de ondergroei nauwelijks plantensoorten, slechts hier en daar treft men bochtige smele, gewone braam en wilde lijsterbes. Op de Golfbaan Vossenhole en in het bosgebied zijn ondermeer de fazant, koekoek, roek, staartmees, gaai, mol en het konijn gezien en/of gehoord.

3. Streefbeeld en inrichting Dongedal

3.1. Streefbeeld

Conform het gezamenlijk rapport van de Provincie Noord-Brabant en de Waterschappen wordt voor de Donge binnen het plangebied gestreefd naar een middenloop die langzaam en slingerend stroomt door een halfopen tot gesloten, halfnatuurlijk landschap. Uit historisch, geomorfologisch en ecologisch oogpunt wordt behoud voorgesteld van de huidige loop en de westoever van de Donge die grenst aan de beukenlaan en het bosgebied. Voor de overige delen van de Donge wordt uitgegaan van een natuurvriendelijke herinrichting door middel van de aanleg van smalle tot brede moeraszones. De moeraszones zullen met name voor water- en moerasvogels, libellen en bepaalde amfibie-, zoogdier- en plantensoorten een belangrijk leefgebied worden. Daarnaast zullen ze vooral in natte periodes fungeren als inundatiezones voor het water van de Donge en zullen de moerasplanten er mede voor zorgen dat de waterkwaliteit van Donge verbeterd. De huidige kanaalachtige loop van de Donge in het noordelijk deel zal worden veranderd in een flauw slingerende loop met in de westoever een brede moeraszone en in de oostoever een steile rand die gelegenheid biedt aan de ijsvogel en oeverzwaluw om nesten te creëren.

Het Dongedal zal een leefgebied worden voor diverse amfibiesoorten. Om dit te kunnen verwezenlijken is buiten de inundatiezone van de Donge de aanleg noodzakelijk van poelen die worden omgeven door ruigten en struwelen. De oppervlakte aan vochtige tot droge ruigte- en graslandvegetaties zal in het beekdal ten opzichte van struweel en bos tamelijk groot zijn om zodoende een geschikt landbiotoop te kunnen creëren voor amfibieën en een voedselgebied voor dagvlinders, vogels en zoogdieren. De meeste vogel- en zoogdiersoorten zullen hun voortplantingsgebied vinden in de moeraszones langs de Donge of in de struwelen en bestaande bosjes.

Om de gewenste natuurwaarden te kunnen laten ontwikkelen binnen het Dongedal dient te worden uitgegaan van een natuurgebied dat door wandelaars alleen via vlonderpaden te bezichtigen is. Voor honden is het Dongedal niet toegankelijk. Negatieve invloeden zoals geluid en/of licht van verkeer of vanuit de aangrenzende bebouwing zullen deels worden beperkt door de aanplant en/of ontwikkeling van struweelzones, waarbij het struweel veelal zal bestaan uit bramen en plaatselijk ook meidoorn, sleedoorn, lijsterbes en sporkehout. Grote grazers zullen het natuurgebied zoals begrensd op kaart 2 beheren, waarbij een uitzondering wordt gemaakt voor de poelen en het waardevolle bosgebiedje aan de westzijde van de Donge. Om verbossing te voorkomen is wellicht het periodiek handmatig verwijderen van boomopslag binnen de begrazingseenheid noodzakelijk.

Kaart 2: bestaande en toekomstige inrichting binnen en nabij het plangebied.

3.2. Inrichting en maatregelen

Donge en moeraszones

De loop van de Donge in het zuidelijk deel ter hoogte van het bestaand bosgebied wordt niet verlegd en de oever aan de westzijde van de Donge in deze zone wordt niet vergraven of op een andere manier aangetast. De oostoever van de Donge in het zuidelijk deel wordt vergraven naar een natuurvriendelijke oever met een moeraszone. Om de moeraszone te kunnen ontwikkelen dient het maaiveld met 0,5 - 0,6 meter verlaagd te worden, waarbij de breedte overwegend 3-4 meter is. In het zuidelijk deel wordt ten oosten van de Donge een circa 0,4 hectare grote moerassige laagte aangelegd die van de Donge wordt gescheiden door een 5-7 meter breed schouwpad. De moerassige laagte mag eventueel in directe verbinding met de Donge worden gebracht. De huidige loop van de Donge in het noordelijk deel wordt (deels) wel verlegd en zal veranderen in een flauw meanderende

loop. De oostoever van de Donge zal bestaan uit een steile oever waarbij plaatselijk het maaiveld wordt opgehoogd om zodoende voldoende droge oever te kunnen creëren voor de nesten van de ijsvogel en/of oeverzwaluw. Ter hoogte van de Koolhovenlaan oost zal de Donge worden verontdiept, zodat grote grazers de beek kunnen passeren. Aan de westzijde van de Donge wordt een tot circa 45 meter brede moeraszone gecreëerd. Vooral in natte periodes zal de moeraszone inunderen met water uit de Donge. Het huidige peilbeheer door middel van stuwen van 8,40 meter +NAP nabij de Bredaseweg en 7,70 meter +NAP ten noorden van de spoorlijn zal (voorlopig) worden gehandhaafd. Op termijn zal de stuw nabij de Bredaseweg (mogelijk) worden vervangen door een vispassage. De landzone aan de oostzijde van de Donge is bruikbaar als schouwpad. Het heeft echter de voorkeur om het schouwen van de Donge uit te voeren met een boot, zodat het schouwpad niet noodzakelijk is en ook het moeras in het zuidelijk deel direct kan grenzen aan de Donge.

Poelen

In het Dongedal worden vijf poelen aangelegd met een gemiddeld wateroppervlak in het voorjaar van 0,05 tot 0,08 hectare. De poelen liggen op minimaal 10 meter afstand van de Donge, zodat er geen of uitsluitend bij zeer hoge uitzondering inundatie met water uit Donge kan plaatsvinden. Water vanuit de bergingslaagten mag niet de poelen instromen. De oeverzone van de poelen bestaat uit natte ruigten- en/of moerasvegetaties, die overgaan in enerzijds grasland- en ruigtevegetaties en anderzijds struweelvegetaties. Om (over)bemesting en (over)betreding te voorkomen door grote grazers worden de poelen uitgerasterd.

Grasland, ruigte en struweel

Voor de ontwikkeling van bloemrijk grasland, ruigte en struweel is niet uitgegaan van afgraving aangezien het Dongedal reeds grotendeels is afgegraven en het oostelijk deel destijds in beheer is genomen als een golfbaan. De grasland-, ruigte- en struweelvegetaties zullen zich spontaan ontwikkelen, waarbij de delen waar zich struweel moet ontwikkelen tijdelijk zullen worden uitgerasterd. Het struweel dient te bestaan uit lage struiken, zoals bramen en plaatselijk ook meidoorn, sleedoorn en sporkehout.

Recreatie

Wandelaars kunnen het Dongedal via vlonderpaden bezichtigen in de delen met grasland- en ruigtevegetaties, meer kwetsbare vegetaties en elementen (poelen en moerassen) zijn niet toegankelijk.

Waterbergingslaagten

In het streefbeeld voor het Dongedal is er vanuit gegaan dat er, met uitzondering van één locatie aan de noordwestzijde binnen het Dongedal, geen berging zal plaatsvinden van het hemelwater afkomstig uit het stedelijk gebied. Berging van het hemelwater zal dus grotendeels plaatsvinden in laagten binnen het stedelijk gebied. De waterbergingslaagten zijn veelal tussen de woongebieden gesitueerd en voor een deel ook in de nieuwe bosjes.

4. Toetsing en begrenzing EHS/GHS

In de Interimstructuurvisie wordt in hoofdlijnen het huidige provinciaal ruimtelijk beleid beschreven. Op dit moment is de Interimstructuurvisie uit 2008 van kracht. De provincie werkt aan een nieuwe structuurvisie, die in het najaar van 2010 zal worden vastgesteld.

De uitwerking van het huidige ruimtelijk beleid is opgenomen in de Paraplunota ruimtelijke ordening van juli 2008. In de Paraplunota wordt de Groene HoofdStructuur verdeeld in twee hoofdzones, namelijk de GHS-Natuur en de GHS-Landbouw. Tot de GHS-Natuur behoren de bestaande bos- en natuurgebieden, de ecologische verbindingzones en de reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden zoals die zijn begrensd in het kader van de Ecologische HoofdStructuur (EHS). De GHS-Landbouw bestaat vooral uit landbouwgebieden met actuele en/of potentiële natuurwaarden, die in het kader van de Ecologische HoofdStructuur deels zijn begrensd als beheersgebied.

Het plangebied is getoetst aan alle subzones die binnen de GHS zijn opgenomen. Aangezien er binnen het plangebied geen landbouwgronden voorkomen worden de subzones die behoren tot de GHS-Landbouw (Leefgebied kwetsbare soorten, Leefgebied struweelvogels en Natuurontwikkelingsgebied) in de onderstaande tekst niet verder behandeld.

Het nieuwe beleid van de provincie dat in het najaar van 2010 zal worden vastgesteld zal op hoofdlijnen de EHS/GHS binnen het plangebied niet veranderen. Wel zal nog duidelijker als voorheen de lijn

worden gevolgd van een aaneengesloten ecologische structuur. Kleine(re) gebieden die buiten deze structuur liggen en ook niet voldoen aan andere specifieke natuurwaarden zullen volgens de provincie niet meer behoren tot de EHS/GHS. Daarnaast hanteert de provincie het beleid dat de EHS/GHS zich buiten het stedelijk gebied moet bevinden, met uitzondering van aaneengesloten natuurzones, zoals het Dongedal.

4.1. Groene HoofdStructuur-Natuur

4.1.1. Natuurparel

Criteria: natuurparels van de GHS zijn alle begeleid-natuurlijke eenheden en de daarbuiten gelegen bos- en natuurgebieden waar wordt gestreefd naar behoud dan wel ontwikkeling van bijzondere natuurwaarden, zoals natuurbos. Binnen de EHS zijn de natuurparels begrensd als Bestaand bos- en natuurgebied. In sommige gevallen zijn binnen de GHS ook gebieden als Natuurparel aangeduid die binnen de EHS zijn begrensd als reservats- of natuurontwikkelingsgebied.

Situatie plangebied: een deel van het bestaande bosgebied langs de Donge komt qua vegetatie grotendeels overeen met het provinciaal tamelijk zeldzame Beuken-Eikenbos. Op basis van de aanwezige natuurwaarden kan het bosgebiedje aan de westzijde van de Donge deels worden aangeduid als de subzone Natuurparel. De oppervlakte van de subzone Natuurparel bedraagt 1,8 hectare. De begrenzing is weergegeven op kaart 3. Door de provincie Noord-Brabant is het bosgebiedje aangeduid als Overig bos- en natuurgebied met als beheertype: vochtig bos met productie.

4.1.2. Overig bos- en natuurgebied

Criteria: buiten de natuurparels wordt in de overige bos- en natuurgebieden gestreefd naar behoud dan wel ontwikkeling van veelal minder hoge natuurwaarden. Meestal zijn het (productie)bossen op droge(re) gronden en voor een klein deel ook landbouwgronden alwaar door de inzet van 'nieuwe' natuur de gewenste natuurwaarden ontwikkeld zullen worden. Binnen de EHS zijn de gebieden begrensd als Bestaand bos- en natuurgebied, dan wel in het geval van de 'nieuwe' natuur als reservats- en/of natuurontwikkelingsgebied.

Situatie plangebied: de (overige) bestaande bosjes aan de westzijde van de Donge en de Donge zijn door de provincie aangeduid als Overig bos- en natuurgebied met als beheertype: vochtig bos met productie en met betrekking tot de Donge het beheerambitieniveau: beek en bron. Binnen het plangebied behoort 2,9 hectare bestaande natuur tot de subzone Overig bos- en natuurgebied. De bestaande bossen aan de oostzijde van het plangebied en in de Stoeterij Koolhoven zijn door de provincie eveneens begrensd als Overig bos- en natuurgebied met als beheertype: respectievelijk droog en vochtig bos met productie. De begrenzing van deze bestaande GHS-Natuur is weergegeven op kaart 3. Ook de nieuwe natuur zal gaan behoren tot de subzone Overig bos- en natuurgebied, zie verder paragraaf 4.2.

4.1.3. Ecologische verbindingzone

Criteria: ecologische verbindingzones zijn vooral van belang voor diergroepen zoals dagvlinders, libellen, zoogdieren, bos- en struweelvogels, amfibieën, reptielen en vissen. De minimaal enkele tientallen meters brede zones moeten zodanig zijn of kunnen worden ingericht, dat de diersoorten zich van het ene naar het andere natuurgebied kunnen verplaatsen.

Situatie plangebied: door de provincie is in de noordelijke helft van het plangebied aan weerszijden van de Donge een ecologische verbindingzone indicatief begrensd. In het voorbeeldenboek van de provincie is de zone aangeduid met het model Nat Kralensnoer. Een dergelijke verbindingzone bestaat uit een corridor met stapstenen en dient te functioneren voor amfibieën, libellen, dagvlinders, kleine zoogdieren en struweelvogels. De provincie Noord-Brabant hanteert een breedte van 50 meter in stedelijke omgeving inclusief bestaand bos- en natuurgebied. Conform het inrichtingsplan binnen Koolhoven-Buiten zal de ecologische verbindingzone gaan bestaan uit een ruim 100 meter brede natuurzone die voldoet aan de subzone Overig bos- en natuurgebied, waardoor de aanduiding als Ecologische verbindingzone niet meer van toepassing is.

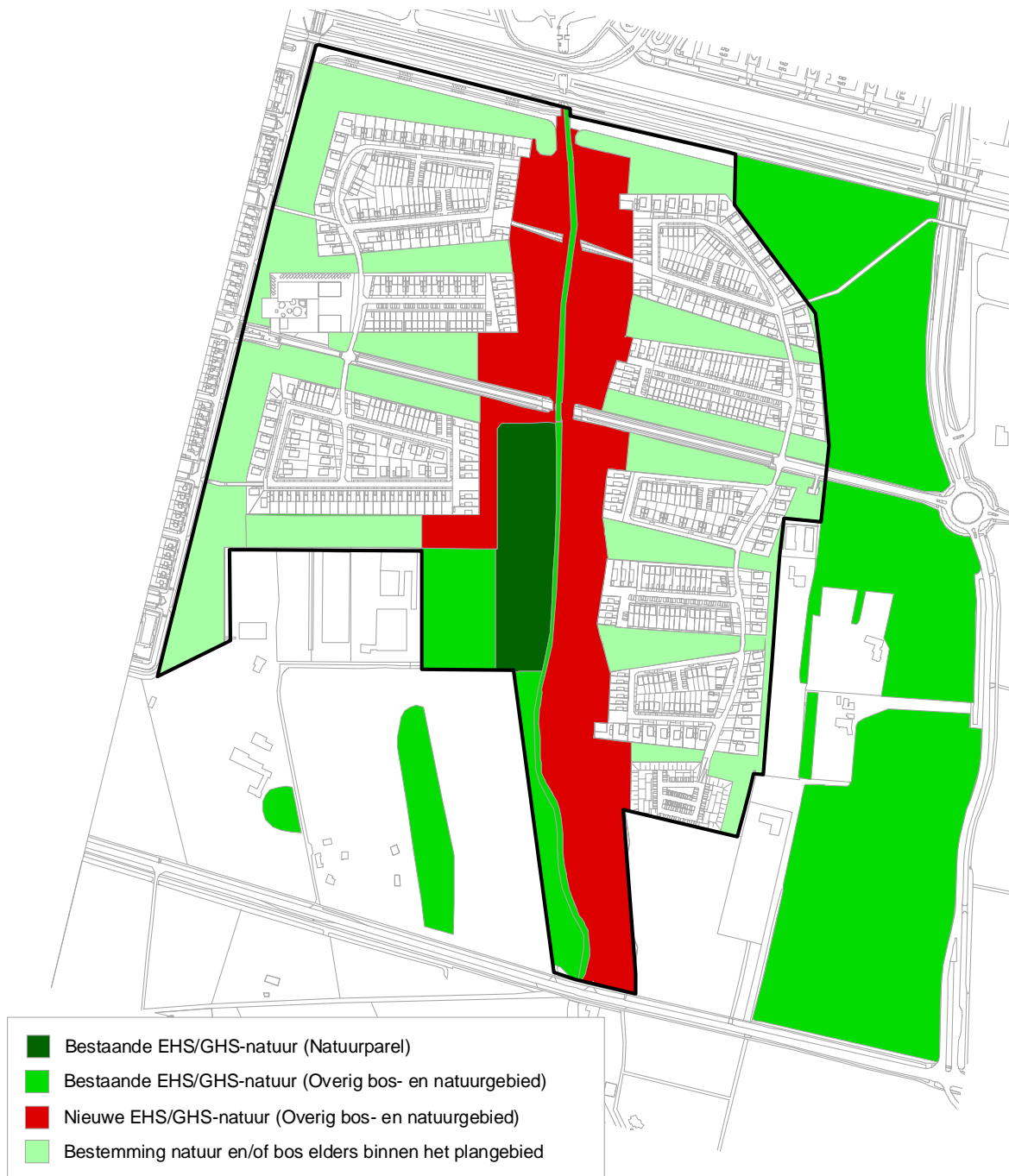
4.2. Voorstel bestemming en begrenzing EHS/GHS

Naast de 4,7 hectare bestaande EHS/GHS-natuur wordt uitgegaan van de ontwikkeling van 7,9 hectare natuur die begrensd zal worden als EHS/GHS-natuur subzone Overig bos- en natuurgebied.

In het voorstel zijn tevens de hectare opgenomen die gecompenseerd moeten worden doordat de bestaande EHS/GHS wordt aangetast door woningbouw direct tegen de bosrand in het noordoosten van

het plangebied en de aanleg van wegen. In totaal betreft het 3,1 hectare die wordt gecompenseerd binnen het Dongedal.

De bestaande en nieuwe EHS/GHS is weergegeven op kaart 3. Op deze kaart zijn ook de delen binnen het plangebied aangegeven die naast de bestaande en nieuwe EHS/GHS zullen worden bestemd als natuur en/of bos. In totaal betreft het circa 14 hectare buiten de bestaande en nieuwe EHS/GHS, waarbij de kanttekening dient te worden geplaatst dat bepaalde delen mogelijk nog een andere bestemming kunnen krijgen, zoals het speelbos in het westen van het plangebied.

Kaart 3: begrenzing EHS/GHS-natuur binnen en nabij het plangebied en bestemming natuur/bos binnen het plangebied.

5. Literatuur en bronvermelding

Ecologisch Adviesbureau Cools, 2004.

Quick scan beschermde natuurwaarden plangebied Koolhoven te Tilburg. Tilburg.

Ecologisch Adviesbureau Cools, 2004.

Inrichtings- en beheerplan Dongevallei in Koolhoven-Oost te Tilburg. Tilburg.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, 2008.

Paraplunota ruimtelijke ordening. s-Hertogenbosch.

Wurck, 2010.

Herzien stedelijk ontwerp Koolhoven-Buiten. Rotterdam.